

Strijden voor een eigen nering

tekst: Liny Bruijnzeel, foto: ISG

In de gasfabriek in Rotterdam worden in de ochtend van 30 december 1897 drie mannen dood aangetroffen. Ze zijn in het 'sublimeerkamerkje' gestikt in giftige gassen. Alledrie zijn al ruim tien jaar als gemeenteambtenaar werkzaam op de fabriek. Op grond van de gemeentelijke pensioenregeling maken hun weduwen aanspraak op pensioen. Maar de Burgemeester en Wethouders zien voor zo'n uitkering 'geen reden'. Ze voeren aan dat de mannen waarschijnlijk zijn gaan slapen tijdens hun dienst en 'derhalve het slachtoffer zijn geworden van plichtsverzuim'.

Vroeger...

De rubriek 'Vroeger' geeft een beeld van het werk van sociale diensten en hun voorgangers in het verleden. Dit keer over hoe de Rotterdamse armenzorg eind negentiende eeuw de economische zelfstandigheid van een alleenstaande weduwe met twee kinderen in de weg stond. Door het kabinetplan alleenstaande ouders met jonge kinderen vrij te stellen van sollicitatieplicht weer zeer actueel.

Om de pijn voor de weduwen te verzachten zamelen Rotterdamse raadsleden geld in, dat zij in juni 1898 onder beheer van de Rotterdamse Vereniging tot verbetering van Armenzorg brengen. Voor de jongste weduwe met twee kleine kinderen is er 688 gulden, voor de ene oudere weduwe 234 gulden en voor de andere 67 gulden.

Daarnaast zamelt een tweede groep geld in voor de nabestaanden; dit plaatselijk Comité haalt zo'n 1.800 gulden op. De woordvoerder van dit Comité, de feministe en sociaaldemocrate Marie

Rutgers-Hoitsema, zoekt naar samenwerking tussen de twee 'fondsen'. Haar ideaal is een wekelijkse uitkering van 2 gulden in de vorm van een lijfrente 'voor de beide oudjes' en voor de jonge weduwe tot de jongste zoon twaalf jaar wordt. Daarvoor is een storting nodig van 3.492 gulden bij de Ouderlinge levensverzekering van Eigen Hulp.

Armenzorg voelt hier weinig voor: het ingezamelde bedrag is te gering én, belangrijker, Armenzorg vindt het haar taak toe te zien op de besteding van het geld. In oktober besluit het Comité het door haar ingezamelde geld te verdelen onder de weduwen.

Met het geld neemt de jongste - volgens Rutgers-Hoitsema 'uitgeslapen en zeer ijverig' - een manufacturenzaakje over om zo in het onderhoud van haar gezin te voorzien. Het geld van de Armenzorg daarentegen bereikt de vrouwen maar mondjesmaat. Soms komt er lange tijd helemaal geen geld. Dat baart Rutgers-Hoitsema zorgen, mede omdat haar manufacturen-proté-

gée behoefte heeft aan meer bedrijfskapitaal. In het artikel 'Recht of armbedeeling' betoogt Rutgers-Hoitsema dat de weduwen *recht* hebben op uitkering, terwijl Armenzorg er nu een *aalmoe*s van maakt. De weduwen weten alleen van horen zeggen dat er geld voor hen gestort is. Dat blijkt een welbewuste keuze van Armenzorg, anders zou bij de weduwen 'de begeerte licht ontwakem om het geld onmiddellijk op te eischen'.

Volgens Armenzorg bevestigt het feit dat het bedrijfskapitaal van de weduwe blijkbaar ontoereikend is de noodzaak van het toezicht. Een deskundige moet nagaan of het bedrijfje levensvatbaar is. En wat heeft Armenzorg gehoord? Dat mevrouw Rutgers dezelfde 'weduwe meent te moeten raden eene ongehuwde moeder en haar kind als kostgangers aan te nemen? Een directe transmissie van het geld, zonder verdere controle, zit er niet in.

Wat Rutgers-Hoitsema het meeste ergert, is dat Armenzorg het economisch burgerschap van de jongste weduwe in de weg zit. Terwijl anderen eind negentiende eeuw pleiten voor een recht op pensioen na een ongeval zodat nabestaanden niet overgeleverd zijn aan de willekeur van armenzorg, gaat Rutgers-Hoitsema verder. Niet het verlies van de kostwinner is het grootste probleem, maar het feit dat het weduwen moeilijk wordt gemaakt zelfstandig in hun inkomen te voorzien. De situatie van de jongste weduwe is illustratief: "die vrouw zit op dit ogenblik aan handen en voeten gebonden: ze kan geen sajet inslaan, omdat ze daarvan aan de fabriek zooveel pakken of knotten tegelijk moet nemen, dat ze de bestelling niet doen kan; haar voorraad vrouwenkousen van de meest gewilde maat is uitgeput en wordt niet aangevuld; ze koopt katoen voor hemden en schorten die haar besteld worden, in een gewonen winkel, [...] en betaalt daarvoor *precies* wat ik ervoor betalen zou... dit alles [...] uit gebrek aan bedrijfskapitaal!"

Inmiddels keert Armenzorg iedere week drie gulden uit. Maar omdat de weduwe haar uitkering iedere week persoonlijk moet afhalen, is ze genoodzaakt om voor die tijd iemand in te huren om op haar winkeltje en kinderen te passen. "Nu vervondert het mij niet meer dat Armenzorg de ervaring opeedt, dat zaakjes die door haar bemiddeling tot stand kwamen in den regel slecht gingen."

Of Armenzorg later toegeeflijker is geworden met het geld voor de weduwen is niet bekend. Door alle publiciteit was er inmiddels 8.000 gulden aan ongeoormerkte giften binnengekomen... *